

PERIPNEUMONIA VERA.

820. Si in vasis pulmonalibus, inflammationi suscipiendae aptis, inflammatio vera concipiatur, morbus vocatur Peripneumonia.

821. Illa vasa autem sunt Arteriae Bronchiales, Pulmonicae, & harum laterales Lymphaticae.

822. Unde etiam duplex concipi Peripneumonia potest; quarum una ad fines arteriae pulmonalis, altera in bronchialibus haeret.

823. Et statim liquet, priorem periculosissimam; posteriorem minus discriminis habere, sed illam ex hac nasci posse; & causas multas communes habere.

824. Quae causae plurimae revocari queunt 1. ad generales omnium inflammationum per totum corpus (375. ad 380.). 2. ad eas, quae imprimis pulmones afficiunt: ut sunt, aer humiditate, siccitate, calore, frigore, gravitate, levitate, exhalationibus causticis, vel adstringentibus, aut coagulantibus constans, sicque peccans; chylus ex crassis, siccis, viscosis, cum acribus permistis, vel sine iis; exercitia pulmonum violenta, cursu, lucta, nixu, cantu, clamore, equitatione forti in ven-

to

to adverso; venena coagulantia, caustica, constringentia, venis ad cor tendentibus immissa; vehementes animi perturbatio-nes; angina cum oppressione pectoris, & orthopnoea, pleuritis valida, paraphreni-tis ingens.

825. Si hae causae (824.) morbum pro-duxerint, pro diversitate sedis affectae 822.) producet affectus varios; bronchialis enim omnia effecta inflammationis producens (382. ad 393.) ipsos fines arteriae pulmo-nalis contiguos comprimendo, contagio efficiundo, inflammat.

829. Ubi autem fines ipsi arteriae pul-monalis inflammati, stagnat cruor; exten-ditur vas; exprimitur transudatione quasi pars liquidissima; coacervatur crassior, inter cor dextrum, & fines pulmonalium arteriarum, omnis fere colligitur, circulum adhuc obire potens, sanguis; hinc pulmo gravis, explicari impos, livescens; cor sinistrum sanguine orbatur; debilitas summa; pulsus exilis, mollis, omni mo-do inaequalis; respiratio parva, frequens, difficilis, erecta, tussiculosa, calida; san-guinis venosi ante auriculam & cor dex-trum stagnatio; rubor faciei, oculorum, oris, faucium, linguae, labiorum insoli-tus; tandem suffocans, inexplicabili cum anxietate & delirio, mors.

827.

827. Si tale malum (826.) utrumque pulmonem simul, & valide infecerit, erit cita, & insuperabilis mors; quum nullo remedio antiphlogistico juvari natura queat: confer (386. & 395. ad 402).

828. At si parvum in uno pulmone locum infestat, nec causas validas habet, aliqua nec tamen certa, spes est curari bene posse.

829. Inde (824. ad 829.) signa diagnostica, & prognostica, utcumque hauriri possunt; maxime si consideremus, exitus esse ut inflammationis (386. ad 393.); unde etiam status accipit vario durationis tempore varios, ita ut abeat in sanitatem, alium morbum, mortem.

830. Sanatur 1°. resolutione benigna; si temperies laxa, humor blandus, viscositas non nimia, pars affecta bronchialis, vel pulmonalis, non magna. 2°. sputo cito, libero, copioso, flavo cum paucis sanguine misto, satis crasso, dolorem sedante, respirationem emendante pulsum, amplio-rem & plenio-rem reddente, in album blandum cito mutato; id fit, si sedes mali imprimis est bronchialis arteria, aut pulmonalis non valde magna. 3°. alvi fluxu bilioso, levante, & similia fere, ac sputa descripta, ejiciente. 4°. urina copiosa, crassa, hypostatica, levante, cum sedi-
mento

mento primo rubro, sensim albescente, ante septimum diem emissa. Atque tum respiratio adest facilis, febris mitis & boni moris, *adversia*, calor, humiditas, laxitas, mollities, aequales toto corpore.

831. Abit in alium morbum, pendentem ex natura inflammationis, vel ipsius pulmonis, prout sua hinc propria actione destituitur.

832. Hinc primo in suppurationem, quae fit, ubi materies inflammatoria (376. 377. 824.), ab ipsa natura resolvi non potens (830.), nec arte emendata, tamen blandior (387.), stagnans, calens, pulsa, vascula tenuia rumpit, in pus resolvit, latera coercentia extendendo, vel rodendo abscessum vomicamve format intra quatuordecim dies.

833. Id futurum (832.) demonstratur his observationibus. 1°. si signa certa peripneumoniae satis acris (825. 828.), nec tamen acerrimae (826.), primo extiterint. 2°. si resolutio, ejusque signa (830.) non satis cito, nempe ante quartum diem, apparuerint 3°. si symptomata (825. 826.), nec sputo cocto, & criticis diebus, 3°, 5°, 7°, 9°, 11°, 14°, evacuato per ordinem, qui sanationem doceat mutatione successiva excreti; nec educatione cruoris; nec medicamentis, nec victu debito; superata sint.

sint. 40. verum contra symptomata non pessima pertinacia, cum continuo delirio, pulsu undoso, mollique permaneant.

834. Fieri autem jam re ipsa cognoscimus per haec; 1. si signa sint. (833.) 2. ubi leves, vagae, saepe repetentes, sine manifesta causa horripilationes contingunt; dolor remittit; dyspnoea manet; genae & labia rubent; sitis adest; febricula vexat, inprimis vespertina; pulsus debilis, mollisque.

835. At jam factum declarant: 1. signa praegressa. (833. 834.) 2. tussis pertinax, sicca, ad partum, motumve aucta; respiratio difficilis, parva, anhelosa, strepens, post partum, & motum aucta; decubitus in unum modo, id est in affectum, latus tolerabilis; febricula continua, periodica, a cibo, potu, motu exacerbata; cum rubore genarum & labiorum; appetitus prostratus; sitis magna; sudor nocturnus, maxime circa jugulum & frontem; urina spumosa; pallor; macies; debilitas summa.

836. Id apostema jam factum (835.) exitus habet varios: 1. suffocat tumore occupante totum pulmonem, vel comprimendo impediendo ea, quae adhuc in eo libera. 2. suffocat subita eruptione puris, vomica in asperam arteriam se exonerante uno cum impetu. 3. solvitur sputo purulento, liberante, consumente. 4. solvitur lapsu puris in

Aphor.

N

cava

cava Thoracis, inve mediastini dilatata vacua. s. inde tabes, phtthisisque varia, empyema fere lethale.

837. Alter morbus a peripneumonia fit, si purulenta jam facta inflammatoria materies, (832. 833. 834.) intra pulmonales venulas resorbetur, cruori miscetur, in loca quaedam deponitur, unde liberatur pulmo, oneratur pars alia; quae si minus requisita ad vitam, est *μετάστασις* bona; si vero in hepar, lienem, cerebrum, & similia loca fluxerit, pessima plerumque erit. Hinc fiunt abscessus peripneumonici ad aures, crura, hypochondria.

838. Tales abscessus futuros esse declarat: 1. observatio signorum peripneumoniae non pessimae, (833. 834. 837.) cum febre non vehementi, nec maligna, tamen continua; cum dolore thoracis, anxietate, gravitate, dyspnoea, non pessimis; sine signis resolutionis. (830) 2. si cum his pulsus multum vacillans, omni modo, assidue. 3. dolores, rubores, calores, tensiones, circa loca dicta, (837.).

839. Illos vero futuros circa Crura scimus, si 1°. signa futurorum abscessuum (387.) adsint. 2°. si simul cum iis signa sint levioris inflammationis ad hypochondria.

840. Sed futuros circa aures scimus, si

1. sig-

1. signa adsint. (838.) 2. mollia simul hypochondria.

841. Ad hepar verti novimus, si 1. signa sint. (838.) 2. dolor manens in hepate; cum urina subictericea, colore subflavo cutis. Hinc saepe, vomica hepatis nata, pessima mala.

842. Abscessus illi (839. 840.) si levant pulmonem, si tollunt febrim, si purulenti, manantes, fistulosi manent, si satis cito, ante nonum diem, contingunt, tum semper salutare: verum, si sputo jam purulento, nec magis flavo, sine levamine dicto, nascuntur, mali: at, si jam nati evanescent, crudo morbo, peripneumonia redeunte, omnino lethales sunt.

843. Desinat iterum morbus hinc in tumorem callosum, scirrhumve pulmonis; si materies, & conditiones (392.) concurrunt: inde tota vita difficilis, erecta, tussiculosa respiratio, post partum motumque aucta, sine signis latentis vomicae descriptis; (835.) inde adhaesio pulmonis ad pleuram.

844. Tandem, si bronchialis arteria, vel & pulmonalis vehementissima inflammatione (388.) corripitur a causa interna, vel externa, (824.) brevi nascitur gangraena, & inde cito sphacelus ob copiam, motumque cruoris, & ob motum assiduum visceris

nuiffimi. Id futurum docent: 1. signa violentiffimae peripneumoniae, (826.) nullo casu, nec arte sedata. 2. debilitas summa, cita, pulsu se inprimis manifestans. 3. frigus extremorum. At jam natam scimus, si haec praegressa, sputa ichorosa, tenuia, cinericea, livida, atra, foetida. Inde autem cita mors.

845. Has peripneumoniae mutationes (830. 832. 836. 837. 843. 844.) docet observatio historiae morbi, cadaverumque inde defunctorum incisio.

846. Unde evidens est, illum morbum, quem vetustas hoc nomine descripsit, esse veram inflammationem pulmonum.

847. Eritque prognosis clara, qua afferitur, morbum hunc temper valde periculosum ob necessitatem summam functionis pulmonalis ad vitam, & ad sanandam materiem inflammatoriam, ob sanguinis perpetuo allati copiam, impetum, ob motum perpetuum visceris, ob situm, applicationem remediorum renuit, teneritudinem summam vasculorum facile destruendam, impossibilitatem revulsionis adeo requisitam in cura inflammationis.

848. Ex quibus (847.) liquet, quando, cur, & cum quibus symptomatibus in mortem abeat: sc. Si totus pulmo, una cum corde inflammatur, cor in latus procidit, aeger

ger paraplegia resolvitur, frigidus, & sensus expers est, tum secundo, vel tertio die moritur. Si urina initio morbi bona & cocta, post quartum tenuis. Si in vigore morbi erectus sedere cogitur. Si puris est per inferiora secessus: si sicca cum fervore strepente pleni pulmonis in gutture: si vehemens in corpore valde sicco, duro, calloso, exercitato: si mala est cum praerubro valde stillicidio sanguinis: si sicca est cum maculis rubris pectori adpersis: si coryza aut sternutatio multa praecedit, sequiturve: si ex ardente febre ortum duxit: si sputum biliosum cum pure post sextum diem statim inceperit: si sputum ab initio valde cruentum, flavum sincerum, album rotundum, spumofum valde, dolorem non sedans, si fuscum, coenosum, amurcotum, nigrum, l vescens, inaequale, aeruginosum: si neque febris, neque respirationis difficultas remittit, moritur die septimo, vel nono. Mors vero iis contingit dum pulsus deficit, omnia frigent, solum pectus, caput, collum aestuant, genae rubent, liventque.

849. Curatio hujus mali varianda est pro diverso statu morbi & symptomatum, adeo ut quod uno tempore proficit, in eodem tamen morbo alio tempore datum obsit.

850. Si ergo in peripneumonia omnia signa adsint descripta (830. No. 1.) utendum

N 3

quie-

quiete corporis & animi; aere tepido humido; balneo vaporis aquae dulcis ad pulmones, nares, os, pedes, crura; victu tenui, potu levi; medicamentis aquosis, nitrosis, farinosis, mellitis.

851. Si vero status adest, (830. N°. 2.) utendum iisdem, (850.) & medicamentis emollientibus, depurantibus, excretionem promoventibus, leniter reficientibus, vaporibus: vitanda tum venae sectio, purgatio, sudoris expulsio, aliave omnia, dictam excretionem perturbantia.

852. Si (830 N°. 3.) adest, lenia clysmata emollientia, fomenta lenia abdomini imponenda, decocta emollientia, & levissimo gradu laxantia, profunt, simul reliquis peractis. (850. 851.)

853. In statu altero (830. N°. 4.) fiant eadem, ac, (850. 851. 852.) sed addantur balnea pedum, fomenta renum per clysmata emollientia interna, & externa linimenta, bibantur decocta levissime abstergendo diuretica.

854. Si inflammatio recens, magna, sicca, in corpore robusto, paulo ante sano, exercitato, deprehenditur per signa, (825. 826.) statim recurrendum, 1°. ad citam, largam, pro gradu mali moderandam, aut repetendam missionem sanguinis, ut moles crassi minuatur, & diluentibus spatium con-

ceda-

cedatur. 2°. ad balnea vaporis emollientis pulmonibus assiduo, reliquo corpori saepe applicanda. 3° ad decocta diluentia, resolventia, emollientia, laxantia, antiphlogistica, nitrosa, anodyna, parva copia, continenter repetenda, calidissima forbenda. 4°. ad clysmata blandissima antiphlogistica. 5°. ad victum tenuissimum ex succis antiphlogisticis.

855. Si inflammatio magna, cum febre, & reliquis symptomatibus validioribus duravit ultra triduum, & signa adsint inflammationis jam in suppurationem tendentis, (833. 834. 835.) semper multum discriminis adest, quamvis diutius jam excurret morbus, & spatium dabit curationi: tum 1°. venae sectione nulla, vel, si aliquid urget, parca utendum. 2°. victu leni, sed paululum in-
crassante, & ex maturantibus confecto, utendum. 3°. balneis pulmonicis, emollientibus maturantibusque utendum ad quintum ab inchoato malo diem. 4°. die quinto, & sexto iisdem utendum, additis forbitionibus tussim moventibus leniter, simulque repletibus, ut septimo forte die locus levare queat pure cocto, vasis attenuatis, vita sustentata.

856 Si signa docent, factum esse in pulmone abscessum (835.) acceleranda ejus disruptio in asperam arteriam, ea-
que

que facta, depuratio subita & tuta ulcerosi loci.

857. Disruptio tentatur, si, post multa alimenta mollia, subpinguia, cum vino molli, pulmo, suppuratus, (836.) & praeparatus, (855.) vapore calido, clamore, tussi, excretoriis, concussione in navi, vel rheda, agitur.

858. Simul ac dein signa edocuerint, apostema ruptum esse, utendum victu lacteo, vegetabili lenissimo, nec facile putrescente, tum de die aperientibus, deterfivis, vesperi levibus opiatis; vaporibus emollientibus; equitatione, vel vectione in rheda aut navi.

859. Si autem signa (838.) docent, statum (837) jam obtinere, nulla tamen haecenus certa prognosi quoniam materies verget, tum levi, fluido, blande aromatico, paululum vinoso utendum victu; quietum sit corpus; medicamenta vero sint emollientia, & ex genere levissimo aperientium; pulmoni prospiciatur usu emollientium; sic vel determinabitur, vel ulterius dissoluta excernetur mali materies.

860. Sed si cum signis (838.) simul illa adsunt, (839 840.) quibus determinatio significatur, fiant modo dicta. (859.) simulque locus praevius (839. 840.) suctu, laxatione, stimulo, aperientibus ita tractandus, ut minus resistat, plus trahat.

861. Si (841.) obtinet, fiant eadem, (859. 860.) sed simul aperientia paulo fortiora, saponacea, hepatica addantur, tum clymata, & fomenta his constantia.

862. Malum vero, quod descriptum (843.) raro medelam capit, nisi forte emollientibus externis, internis, atque motu equitationis, vel vectationis in rheda cedat parum.

863. Quando in ipsam jam gangraenam abiit, (844) incurabilis est.

864. Si autem peripneumonia per spiritum jam expurgari coepta, incipit suppressum id habere, statim summa ope nitendum, ut iterum id prodeat. Tales causae impediens sunt saepe, magnum frigus subito admissum; ingens exsiccatio undecunque nata; febris calida superveniens; medicamenta calefacientia; alvus liquida, nec critica; sudor ingens; animi affectus vehementior.

865. Tum statim ad viciniam partium, a suppressa, & aggestu crescente materie, inflammatio nova exoritur; unde ilico eadem symptomata, quae a peripneumonia primaria; (825. 826.) illa autem tum debilitato jam corpori accidentia, ut plurimum cito lethalia evadunt.

866. Illi autem vitio, (864.) ejusque sequelis (865.) occurritur vapore assiduo calidi, humidi, emollientis naribus, ore

N 5

attracti,

attracti, pulmonibus recepti; toto aere simili huic vaporibus per artem reddito; usus etiam largus potuum similium, cum melle imprimis & aceto, multum prodest; medicamenta leniter resolvendo antipyretica, ut est stibium diaphoreticum cum nitro fixante; leniter opiata; sudoris evitatio; maxime tandem placida animi quiete.

PERIPNEUMONIA NOTHA.

867. Quae peripneumonia hyeme a frigore, verno tempore a calore superveniente multoties accidit, oriri solet ex pituita lenta in toto sanguine nata ex causis recensitis olim, (69. 72.) & sensim pulmones infarciendo, donec in pessimum hunc, & improvise saepe lethalem, morbum eat.

868. Ubi paululum adolevit id malum, produxit jam in toto corpore effectus plurimos, (72. 73. 74.) tumque praeterea eos, qui peripneumoniae lentae proprii, (825. 826.) unde malum curatu difficilimum.

869. Nam missio sanguinis, eoque celebrata, ut in hoc morbo requiritur (854.) nocet admodum ob debiliora viscera, nimisque aliena humida lenta; hinc primo juvare visa, mox mala auget.